

HIF-Rapport

2010:2

Foreldreoppfatning av skole-hjemsamarbeidet

Ann Elise Rønbeck og
Nils-Fredrik Rønbeck

Høgskolen i Finnmark

	PUBLIKASJON: HiF-Rapport 2010:2 ISBN: 978-82-7938-154-9 ISSN: 0805-1062
Publikasjonens tittel: Foreldreoppfatninger av skole-hjemsamarbeidet	Antall sider: 19 Dato: 8. mars 2010 Pris: kr 30,- ekskl. mva
Forfattere: Ann Elise Rønbeck og Nils-Fredrik Rønbeck	Avdeling: Avdeling for pedagogiske og humanistiske fag
Godkjent av: 1.lektor Ole Simonsen	
Oppdragsgiver:	Prosjekt:
Utdrag:	
Vi bestiller ____stk av publikasjonen: Navn: _____ Adresse/postnr: _____	

Foreldreoppfatning av skole-hjemsamarbeidet

Innledning

Målet med reformen Kunnskapsløftet og læreplanverket med samme navn er å gjøre elever bedre i stand til å møte kunnskapssamfunnets utfordringer. Myndighetene vil skape en bedre kultur for læring gjennom et felles kunnskapsløft, der alle elever skal utvikle basiskompetanse i form av grunnleggende ferdigheter, evne til å lære og evne til å forstå og samarbeide med andre. Alle elever skal få de samme mulighetene til å utvikle sine evner, uansett sosial eller etnisk bakgrunn. For at dette skal kunne oppnås, kreves det at skolen og hjemmet samarbeider om disse oppgavene (KD, 2009b). I den generelle delen av læreplanen er det utformet prinsipper for skole-hjemsamarbeidet der det er lagt vekt på at foreldrene har et medansvar for elevene i skolen (Udir., 2009a). Opplæringsloven stadfester at det er foreldrene som har hovedansvaret for oppdragelsen av barna sine, og at de dermed har medansvar for det som skjer i skolen. Arbeidet med elevene og elevenes læringsmiljø bør derfor utøves samarbeid mellom skole og hjem (Nordahl, 2007). Ut fra slike premisser blir det viktig at foreldre inngår i direkte kontakt med skolen, slik at skolen kan ta i bruk foreldrenes sosiale ressurser til å være med på å utforme oppvekstår, opplæringsmåter og verdimønsteret i skolen. Et slikt samarbeid bygger på at elevene kjenner hverandre godt, og at foreldrene kjenner både hverandre og hverandres barn. Dette er nødvendig om de skal kunne sette felles standarder for barnas og de unges aktivitet og atferd. Skolen må i forståelse og samarbeid med hjemmet bistå i barnas utvikling, og den må trekke foreldrene aktivt med i utviklingen av opplærings- og i lokalmiljøet (Udir., 2009a).

Selv om det er foreldrene som har primæransvaret for barna og et medansvar i skolen (KD., 2009b), så er det skolen som har ansvaret for at samarbeidet mellom foreldre og lærere kommer i gang (KD., 2009a). Samarbeid er nødvendig for at skolen skal bli så god som mulig, og derfor er dialog og foreldremedvirkning viktige både for den enkelte elev og for hele elevgruppen. Foreldrene har gjennom den daglig omsorgen best kunnskap om mangfoldet i barnas liv, og de har gjennom denne posisjonen mye å bidra med i skole- hjemssamarbeidet. Foreldrenes kunnskap om barna kan lærerne ha bruk for når de skal håndtere ulike situasjoner i skolen, samtidig som foreldre kan støtte og hjelpe barnet i opplæringsarbeidet. Gjennom et felles ansvar for elevenes vekst og utvikling, blir skole og hjem gjensidig avhengig av hverandre (Nordahl, 2007). Et ideelt

samarbeid baseres ofte på likeverd, tillit og respekt for den andre. Dette betyr at samarbeid ikke kan drives på en av partenes premisser (Rønbeck, 2003, 2007). Nært samarbeid mellom lærer og foreldre skaper trygghet for alle. Det kan bidra til bedre læring for eleven, og det kan legge til rette for økt trivsel, mindre mobbing og et godt læringsmiljø i skolen. Dette er bekreftet av forskningsresultater (Nordahl, 2000, 2002).

Bakteppet for denne undersøkelsen er et prosjekt ved navn "Gutter i Finnmark" som pågår fra årsskiftet 2006/2007 til vår 2009. Prosjektet ble satt i gang av Fylkesmannen i Finnmark gjennom midler fra Utdanningsdirektoratet ved tre grunnskoler og en videregående skole i Finnmark. Begrunnelsen var at en stor andel gutter i Finnmark ikke fullførte videregående skole og at de i liten grad tok høyere utdanning. Kapittelets forfatter og en kollega ble engasjert av Fylkesmannen i Finnmark til å veilede et prosjekt ved en av prosjektskolene. Veiledningen pågikk i ett og et halvt år. I prosjektet ble blant annet 6. årstrinn inndelt i *en gutteklasse, en jenteklasse og to klasser med blandet kjønn*. Det er foreldrene til disse elevene som er med i denne undersøkelsen. For å undersøke om prosjektet hadde positive effekter, ble det tidlig i prosjektperioden tatt inn data fra foreldre, lærere og elever om forhold knyttet til samarbeid med foreldre, undervisning og læringsmiljø. Det er meningen at det skal tas en ny undersøkelse når prosjektet er avsluttet, for på denne måten å se om det har vært effekter av prosjektet. Resultater fra hele foreldreundersøkelsen som omhandler skole-hjem samarbeidet vurdert i forhold til en rekke elementer i læringsmiljøet, er publisert i Rønbeck (2008). Dette kapittelet drøfter kun data som omhandler dialog og medvirkning. Prosjektets målsetting var å bedre gutters motivasjon og skolerresultater, samt å framskaffe mer kunnskap om hva som motiverte gutter til å fortsette utdanningsløpet.

Problemstillingen for kapittelet er: *Hvordan fungerer samarbeidet mellom foreldre og lærer i et medvirkningsperspektiv?* Følgende spørsmål stilles: Hvor fornøyd er foreldrene med informasjonen de får fra skolen? Hvor fornøyd er foreldrene med dialog og medvirkning i skolen? Hvor godt kjenner foreldrene gjeldende skoledokumenter? Hvor fornøyd er foreldrene med utviklingssamtalen? Som spørsmålene ovenfor viser er det foreldrenes oppfatninger og stemme som skal komme fram. For å besvare problemstillingene, blir det først redegjort for noen punkter i lov og regelverk i forhold til foreldresamarbeid. Derpå diskuteres det teoretiske

utgangspunktet som er medvirkning og partnerskap. De enkelte forskningsspørsmål blir besvart hver for seg ved bruk av empiriske data. Hovedspørsmålet er hvordan samarbeidet mellom foreldre og lærere fungerer i et medvirkningsperspektiv, besvares ved en sammenfattende analyse.

Metode

Det ble sendt ut spørreskjemaer til 40 foreldre med elever på 6. årstrinn ved den skolen vi veiledet. Foreldrene fikk tilsendt spørreskjemaene på papir, og alle svarte på skjemaene. Spørreskjemaet var utformet som utsagn som foreldrene tok stilling til. I utgangspunktet var det fire nivåer på utsagnene: Stemmer svært godt, stemmer ganske godt, stemmer ganske dårlig og stemmer svært dårlig. Hvert enkelt svar ble gitt en tallverdi, og lagt inn i nettbasen og statistikkprogrammet Questback (www.questback.com). I analysen ble utsagnene stemmer svært godt og stemmer godt slått sammen og gitt betegnelsen *positive svar*. Svarene er lagt inn i tabeller der det er differensiert mellom gutteklassen, jenteklassen og hele årskullet. Siden tallmaterialet er lite, blir det brukt reelle tall, ikke prosenter eller andre statistiske utregninger.

Samarbeid i offentlige dokumenter

For at barn skal oppnå læring og utvikling, er det viktig at de opplever anerkjennelse, tilhørighet, mestring og trygghet. Skal de oppnå dette, er det nødvendig at foreldrene har god dialog med skolen (Rønbeck, 2003). Mange foreldre opplever at lærerne ikke tar dem på alvor. De kvier seg for kontakt med skolen, og dermed fungerer samhandlingen dårlig (ibid., 2003, 2007). Sett fra en annen synsvinkel, er det mange lærere som synes det er vanskelig å samarbeide med foreldre (Nordahl, 2002). Dersom samarbeidsforholdene blir slik, blir eleven taperen. I Norge har vi imidlertid lover og retningslinjer for dette samarbeidet.

Det formelle grunnlaget for samarbeid mellom hjem og skole finner vi i flere dokumenter. De viktigste er: FNs menneskerettighetserklæring (FN., 1948), barnelov (BLD., 2009), opplæringslov med forskrifter (KD., 2009b og KD., 2009a), Læreplanverk for grunnskolen og videregående skole, Kunnskapsløftet (Udir., 2009), Stortingsmelding nr. 14 (1997-98): Om foreldremedverknad i grunnskolen (KUF., 1998); NOU 1995:12: Opplæring i et flerkulturelt Norge (KUF., 1995). Jeg vil diskutere to av dokumentene over. Disse er opplæringslov og St. meld. nr. 14 (1997-98): Om foreldremedverknad i grunnskolen. Opplæringsloven, § 1-2, punkt 2

sier at det skal legges vekt på gode samarbeidsformer mellom elev og lærer og mellom hjem og skole (KD., 2009 b). I § 3-2 i forskrift til opplæringsloven er samarbeid med hjemmet utdypet og konkretisert. Her står det at skolen skal holde god kontakt med foreldrene, og at kontaktlærer skal ha en planlagt og strukturert samtale med foreldrene minst to ganger i året. Samtalen skal handle om hvordan eleven arbeider til daglig, og læreren skal gjøre greie for hvordan eleven står i forhold til kompetansemålene i fagene. Kontaktlærer skal samtale med foreldrene om utviklinga til eleven i lys av § 1-2 i opplæringsloven, generell del og prinsipp for opplæring i Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Det er meningen at samtalen skal munne ut i ei oppsummering, blant annet med det formål at partene blir enige om hva det skal legges spesiell vekt på i det videre arbeidet. Når eleven har fylt 12 år, har han eller hun rett til å være med i samtalen. Videre står det at en i tillegg til samtale kan bruke skriftlig melding når skolen eller foreldrene synes dette er formålstjenlig. Dersom foreldrene ikke møter til samtale, skal det alltid sendes skriftlig melding. Det blir påpekt at alle elever i grunnskolen skal ha en meldingsbok som foreldre og kontaktlærer kan bruke til meldinger om fravær, søknader om å få fri, osv. Det presiseres at melding til hjemmet om dårlig oppførsel alltid skal gis i eget brev (KD., 2009a).

I St. meld. nr. 14 (1997- 1998): Om foreldremedverknad i skolen (KUF., 1998) vises det til undersøkelser der foreldrenes involvering i skolen synes å være viktig for elevenes motivasjon, arbeidsinnsats og prestasjoner. Meldingen peker på flere prinsipielle og grunnleggende trekk i hjem- skolesamarbeidet, og det foreslås konkrete tiltak for hvordan samarbeidet kan videreutvikles. Slik jeg forstår det, er hovedkonklusjonene i meldingen dette:

- Hjem- skolesamarbeidet skal involvere alle foreldre.
- Foreldre har hovedansvaret for at barna får en forsvarlig oppdragelse og utdanning. De har derfor rett til å få innsikt i og mulighet til å påvirke forhold som er viktige for utviklingen av barnet, faglig og sosialt.
- Det pedagogiske ansvaret for opplæringen skal ligge hos lærerne.
- Samarbeidet skal være basert på dialog og gjensidig respekt og tillit.
- Foreldre er en ressurs for skolen og oppvekstmiljøet, og foreldrenes aktive støtte virker positivt inn på barnas motivasjon og trivsel.
- Samarbeidet skal videreutvikles innenfor rammer av lovverk, læreplanverket og annen overordnet nasjonal politikk (KUF., 1998).

I ovenstående melding er det presisert at innholdet i samarbeidet skal være preget av dialog mellom to likeverdige parter i aktiv samhandling mot felles mål. Skolen skal gi informasjon om barnets situasjon på skolen og vise engasjement og vilje til samarbeid.

Teoretisk referanseramme

Nivå og kommunikasjon i samarbeidet

Samfunnet har pålagt skolen å følge læreplaner, prinsipper, retningslinjer og lokalt forankrede beslutninger, men foreldre har det primære mandat for oppdragelsen av barna. Skolen og foreldre skal samarbeide om oppdragelse og opplæring. Et slikt samarbeid kan foregå på flere nivå. Nordahl (2007) beskriver tre ulike nivå for hjem- skolesamarbeidet der det første nivået er informasjon. Det neste er dialog og drøfting, og det høyeste nivået for samarbeid er medvirkning og medbestemmelse. Informasjon er det laveste nivået for samarbeid, og dreier seg i hovedsak om å gi gjensidig informasjon til hverandre. Dette kan for eksempel handle om at skolen informerer hjemmet om skolerute, ferie osv. Dialog og drøftinger, handler for eksempel om at foreldrene har dialog med lærerne om elevens skoleprestasjoner, eller hvordan de sammen kan utvikle et godt læringsmiljø. For å få til en god dialog er det sentralt at kommunikasjonsform, relasjoner og klima mellom partene er åpent og fordomsfritt. Habermas (1977) har utformet en kommunikasjonsmodell med røtter i den sokratiske dialog, der sannheten søkes gjennom dialektikken i argument og motargument. Modellen bygger på en optimistisk antagelse om at mennesker kan løse felles problem med utgangspunkt i fornuftig argumentasjon. Tankegangen er at i en ideell samtale skal gode argumenter styre beslutninger, ikke vold, makt, autoritet, retorikk, karisma, systemtvang eller tradisjon. Vanligvis er skolen og lærerne regnet for å være de som besitter makt og myndighet, men i gitte sammenhenger og situasjoner kan det være foreldrenes posisjon og status som er utslagsgivende for hvem som innehar den reelle makten. Medvirkning og medbestemmelse er det høyeste nivået for samarbeid. Det innebærer at både skolen og foreldrene skal ha innflytelse på beslutninger og pedagogiske praksis i skolen. Denne form for samhandling er gitt betegnelsen brukermedvirkning (Rønbeck, 2003). Medvirkning skal i en slik forståelse være en herredømmefri dialog (Jfr. Habermas, 1977), samtidig skal foreldrene kunne bestemme over betingelser og situasjoner i elevens skolehverdag.

Overland (2007) viser hvordan samarbeidet mellom hjem og skole går fra ensidig informasjonsutveksling, via konsultasjon, partnerskap, delegasjon til brukerstyring der foreldrene bestemmer det meste. Ved kun å gi informasjon har foreldrene ingen innflytelse på skolen, men dess mer samarbeidet beveger seg mot brukerstyring, vil foreldrene få mer makt og innflytelse. Overland (ibid.:137) viser at foreldreinnflytelse er inndelt i fem nivåer. På det laveste nivået får foreldrene informasjon fra skolen om rettigheter og beslutninger. På konsultasjonsnivå blir foreldrene bedt om å komme med sitt syn i enkeltsaker, men de har ingen reell innflytelse på beslutninger som fattes. I forhold til partnerskap som er det tredje nivået for innflytelse, har skole og foreldre like stor myndighet og makt over beslutninger. Delegasjon betyr at foreldrene får delegert myndighet til å fatte beslutninger, for eksempel i forhold til ulike arrangement på skolen. Det femte nivået er brukerstyring, og det innebærer at det meste av makten ligger hos foreldrene. Begrepene bruker, brukerstyring og brukermedvirkning er mye brukt i de senere årene. Brukermedvirkning og foreldremedvirkning oppfatter jeg som samme sak. Begrepet kan anvendes på individ, system og politisk nivå. I min undersøkelse er begrepet brukt på individnivå, fordi det handler om enkelte foreldres innflytelse på eget barns situasjon. Empowerment er også et begrep som nyttes i tilknytning til brukermedvirkning (Askheim, 2007). Begrepet begrunnes i en grunnleggende tro på menneskets evner og ressurser, en tro på behovet for å ha kontroll og innflytelse over egen livssituasjon, og en tro på at alle har evne til og ønske om å påvirke og utvikle det samfunnet de lever i (Askheim, 2007:104).

Partnerskap og foreldreinvolvering

Partnerskap gir lik myndighet til skole og hjem. Ideen er etablert som ideal i hjem-skolesamarbeidet ikke bare i Norge, men i en rekke andre land (Holthe, 2000). Den amerikanske forskeren Joyce Epstein har utformet en modell for inkluderende forståelse av skole og hjem samarbeidet der partnerskapsidealet vektlegges (Epstein, 2001). Modellen ble utformet som et svar på kritikk av teorier innenfor hjem- skole samarbeidet som vektlegger ulikhet i målsettinger mellom hjem og skole. Epstein tar for gitt at hjem og skole i prinsippet har samme målsetting om at barnet skal klare seg best mulig på skolen og i livet. Hun mener at utfordringen for et nært samarbeid mellom skole og hjem ikke er avhengig av mål, men av roller. Det overordnede målet i Epstein modell er at lærere og foreldre skal opptre som partnere. Modellens grunntenkning er at en forutsetning for elevens læring og utvikling, er at foreldre og lærere jobber sammen og drar i

samme retning. Dermed blir det en sammenheng mellom kvaliteten på foreldre- hjem samarbeidet og elevenes læring og utvikling.

Epstein (2001: 34) beskriver to strukturtyper innefor samarbeidet hjem- skole. En av strukturene kaller hun den *interne strukturen*. Den handler om den direkte kommunikasjonen skole og hjem har med hverandre. Denne strukturen deles i to: 1. Det som foregår innad i hver av sfærene, og 2. det som foregår mellom sfærene. Dette kan brytes ned til to interaksjoner: Den generelle interaksjonen mellom hele foreldregruppen og skolen, og den spesifikke som foregår mellom læreren og foreldrene til hvert barn. Den andre strukturen er den *eksterne struktur* som alltid vil virke inn på den interne. Dette er felles verdier, oppfatninger og interesser mellom hjem og skole som kan få konsekvenser for samarbeidet mellom partene. Partnerskapstanken vektlegger at foreldre og skole har lik makt og myndighet. Oppsummert består Epsteins modell av flere punkter (2001):

- Oppdragelse: hjelpe familien med oppdragelses ferdigheter, gi dem kunnskap om barn og ungdommers utvikling og hvordan de kan støtte barna gjennom hele skolegangen.
- Kommunikasjon: kommunisere med familier om skolens opplegg og elevens fremskritt.
- Frivillighet: bedre rekrutteringen, opplæringen og tilpasse timeplaner til å involvere familier som frivillige og deltakere på skolen for å støtte elevene og skolen.
- Læring hjemme: involvere familier og deres barn i læringsaktiviteter hjemme, inkludert hjemmelekser og andre læreplansbaserte aktiviteter og beslutninger.

Alle punktene synes å være sentrale for å få til et samarbeid som tjener elevene ved skolen.

Resultater fra undersøkelsen

Foreldrenes tilfredshet med informasjonen

I denne delen diskuterer jeg foreldrenes syn på den informasjonen de får fra skolen. Tabellen under viser hvor fornøyd foreldrene var med informasjonen de fikk fra skolen.

Tabell 1: Informasjon fra skolen

Foreldrenes positive svar			
Utsagn	Guttekl.	Jentekl.	Hele undersøk.
1. Jeg/vi er svært tilfreds med den informasjonen vi får om barnets skolefaglige utvikling	5 av 10 er enige	10 av 10 er enige	29 av 40 er enige
2. Jeg/vi får god informasjon om barnets trivsel og sosiale utvikling	4 av 10 er enige	10 av 10 er enige	39 av 40 er enige
3. Jeg/vi blir godt informert om barnets undervisningsopplegg	4 av 10 er enige	10 av 10 er enige	26 av 40 er enige

Foreldrene i jenteklassen var svært fornøyd med informasjon om skolefaglig framgang, sosial utvikling, og barnets undervisningsopplegg på skolen. Omtrent halvparten av foreldrene i gutteklassen, var fornøyd med informasjonen de fikk. I hele undersøkelsen var størsteparten av foreldrene fornøyd med skolens informasjon i forhold til overstående spørsmål. Det var likevel bare 26 av 40 foreldre som var godt informert om barnets undervisningsopplegg på skolen, og 29 av 40 var svært tilfreds med den informasjonen de fikk om barnets skolefaglige utvikling. Denne type informasjon må betraktes som det laveste nivå for samarbeid, nemlig informasjon fra skole til hjem. For å få de neste nivåene som er dialog, drøfting og medvirkning og medbestemmelse til å fungere, er det nødvendig at alle foreldre synes informasjonsnivået fungerer godt. Undersøkelsen viser at det var en gruppe foreldre som ikke er fornøyd med informasjonen. Disse vil med stor sannsynlighet få problemer på de neste nivåene i forhold til dialog, drøfting og medvirkning og medbestemmelse.

Dialog og medvirkning

Dialog og drøfting er et høyere nivå for samarbeid enn det informasjon er. En reell dialog, er basert på et likeverdig og gjensidig forhold mellom foreldre og skole. Medvirkning betyr at foreldrene kan delta og bestemme på lik linje med lærerne. Tabellen nedenfor viser hva foreldrene har svart om dette.

Tabell 2: Dialog og medvirkning

Foreldres positive svar			
Utsagn	Gutteklassen	Jenteklassen	Hele undersøkkel.
1. Lærerne viser stor interesse for mine/våre synspunkter om barnets læring og utvikling	6 av 10 er enige	10 av 10 er enige	8 av 40 er enige
2. Jeg/vi diskuterer ofte med lærerne om måten det undervises på	3 av 10 er enige	6 av 10 er enige	13 av 40 er enige.
3. Jeg/vi diskuterer ofte med lærerne hva elevene bør lærere	0 av 10 er enige	1 av 10 er enige	4 av 40 er enige
4. Jeg/vi har god mulighet for innflytelse på undervisningsopplegget til mitt/vårt barn	2 av 10 er enige	7 av 10 er enige	15 av 40 er enige
5. Som foreldre/foresatte har jeg /vi stor innflytelse på reglene for atferd på skolen	3 av 10 er enige	6 av 10 er enige	17 av 40 er enige
6. Jeg/vi er usikre på hvilke forventninger skolen har til meg/oss når det gjelder samarbeid med skolen.	7 av 10 er enige	8 av 10 er enige	26 av 40 er enige
7. Som foreldre/foresatte tør vi ikke si fra om hva vi mener om læreren og skolen av frykt for at det skal gå ut over mitt/vårt barn	4 av 10 er enige	4 av 10 er enige	13 av 40 er enige
8. Jeg/vi får mye veiledning fra skolen om hvordan vi best støtter og hjelper barna med skolegangen	1 av 10 er enige	5 av 10 er enige	11 av 40 er enige

Alle utsagnene handler om dialog og medvirkning. Dersom utsagnene sees under ett, var foreldrene i gutteklassen og i hele undersøkelsen jevnt over mindre enige i utsagnene enn det jenteklassens foreldre var. Når det gjelder det første utsagnet i tabellen, var alle foreldrene i jenteklassen enige, mens bare seks av ti var enige i gutteklassen og 31 av 40 var enige i hele gruppen. I forhold til utsagn 2 i tabellen, svarte åtte av ti foreldre at de diskuterte måten å undervise på med læreren. I gutteklassen svarte tre av ti det samme, og i hele undersøkelsen var det 13 av 40 foreldre som diskuterte måten å undervise på med lærerne. Dette resultatet viser at mange foreldrene mener at de ikke er medvirkende i elevenes skolehverdag. Denne oppfatningen bekreftes ytterligere i utsagn 3, for i gutteklassen var det ingen foreldre som diskuterte dette. I jenteklassen var det en av ti foreldrene som svarte at de diskuterte med lærer, og i hele undersøkelsen svarte fire av 40 foreldre at de var ganske enige i utsagnet. Dette betyr at det ikke

er noen diskusjon mellom lærer og foreldre om hva som er viktige innholds-, metode- og organiseringselementer i opplæringen. Denne tolkningen forsterkes gjennom svarene i utsagn 4. Her svarte sju av ti foreldre i jenteklassen at de har mulighet for innflytelse på undervisningsopplegget. Tre av ti foreldre i gutteklassen og 15 av 40 i hele undersøkelsen var enige i utsagnet. Det er jenteklassens foreldre som igjen synes de har best dialog med skolen. Sett i forhold til medvirkningsperspektivet har skolen et stort forbedrings potensial. Ytterligere forsterkning av tolkningsmåten kommer i utsagn 5. Her svarte seks av ti foreldre i jenteklassen at de var enige i at de har stor innflytelse på reglene for atferd på skolen, mens tre av ti foreldre i gutteklassen svarte det samme. Kun 15 av 40 foreldrene svarte at de var enige i utsagnet. Igjen ser vi at nivået for medvirkning og medbestemmelse er lavt for dette klassetrinnet ved skolen.

I forhold til utsagn nr. 6 i tabellen, svarte 14 av 40 foreldrene at de er usikre på hvilke forventninger skolen har til dem. Det er altså en stor gruppe foreldre som ikke vet hva som kreves av dem i samarbeidssituasjonen. Skolen har ikke klart å fange opp denne gruppen og inngått i dialog med dem. Hadde kommunikasjonen mellom foreldre og lærere vært god, ville alle foreldrene ha svart positivt på dette utsagnet. I tillegg er det mange foreldre som ikke tør si fra hva de mener om skolen og lærerne. Dersom foreldre ikke våger å si sin mening, er de gode sirkler for dialog borte, og redselen vanskeliggjør samarbeidet. Skolen har derfor mye å ta fatt i. Utsagn nr. 8 spør om foreldrene mener at skolen gir dem veiledning i hvordan de kan støtte sine barn i opplæringen. En av ti foreldre i gutteklassen og fem av ti i jenteklassen fikk mye veiledning i hvordan de kunne støtte og hjelpe barna med skolegangen. For undersøkelsen som helhet var det elleve av 40 foreldre som mente dette. Noen foreldre kan selv ha hatt en mislykket skolegang, og de kan derfor ha begrensede ressurser til å hjelpe elevene med lesker (Nordahl 2007). Med hjelp og støtte fra skolen og lærerne, kunne disse foreldrene blitt dyktiggjort i konstruktive måter å støtte elevene på. Å hjelpe og støtte barnet i skolearbeidet har ikke bare verdi i forhold til å gjøre eleven faglig kompetent, men det vil kunne bidra til å gjøre eleven mer vedsatt av foreldrene. Det kan ha stor betydning for det psykososiale klimaet mellom foreldre og barn (ibid.).

Foreldrenes kjennskap til skolens styringsdokumenter

Dersom foreldrene skal kunne bidra og være de kompetente voksne som jeg oppfatter at lovverket legger vekt på, kreves det at foreldre har noe kunnskap om lover, regelverk, læreplaner

og lærebøker som brukes som styringsdokumenter og som opplæringsmateriell. I dette delen skal vi undersøke hvordan foreldrene svarte i forhold til en slik problematikk.

Tabell 3: Kjennskap til skoledokumenter

Foreldrenes positive svar			
Utsagn	Jentekl.	Guttekl.	Hele undersøk.
1. Jeg/vi har god kjennskap til lovverket og læreplanen for skolen	8 av 10 er enige	5 av 10 er enige	32 av 40 er enige
2. Jeg/vi kjenner godt til innholdet i de lærebøkene som mitt/vårt barn bruker på skolen	9 av 10 er enige	7 av 10 er enige	30 av 40 er enige

Fem av ti foreldre i gutteklassen og åtte av ti i jenteklassen svarte at de har god kjennskap til skolens læreplan og lovverk. I undersøkelsen som helhet svarte 32 av 40 foreldre (80 %) at de kjente til skolens styringsredskaper. I Nordahl sin undersøkelse (2000, 2002) er tilsvarende tall fra 2000 på 63 % og i 2002 på ca 69 %, det vil si noen lavere tall enn i denne undersøkelsen. Disse resultatene viser imidlertid at det er lite samsvar mellom det at foreldrene føler seg godt informert om, og det å ha kjennskap til lovverk og læreplan. Det er mange foreldre som ikke kjenner til slike dokumenter. Når foreldre føler seg ganske godt informert, så kan de ikke ha tenkt over at informasjon om lovverk og lærerplan faller inn under dette.

Sju av ti foreldre i gutteklassen og ni av ti i jenteklassen svarte at de kjente til innholdet i lærebøkene elevene brukte. I hele undersøkelsen er det 30 av 40 foreldre som sa at de kjente godt til innholdet i lærebøkene. Dette er forbausende høye positive tall. Det kan bety at lærebøkene blir studert som en følge av at foreldrene hjelper og støtter elevene med hjemmearbeidet. I Nordahl (2000) sin undersøkelse antydes det at foreldre med lav utdanning opplevde mer innflytelse i skolen enn foreldre med høy utdanning, og foreldre med lav utdanning opplevde mindre kjennskap til skolens plandokumenter enn foreldre med høy utdanning. I min undersøkelse har jeg ikke spurt om foreldrenes utdanningsbakgrunn og kan dermed ikke si noe om dette i forhold til utsagnet.

Utviklingssamtale

Forskrift for opplæringslov sier at skolen skal ha god kontakt med hjemmet, og at klassekontakten skal ha samtale med foreldrene minst to ganger i året. I disse møtene skal det snakkes om hvordan eleven klarer seg i skolefagene og hvordan han eller hun arbeider. Samtalen skal resultere i en plan over hva eleven skal arbeide med framover. Det skal brukes skriftlig melding når det er behov for det (KD 2009a). Under vises foreldrene syn på det som blir kalt utviklingssamtaler.

Tabell 4: Utviklingssamtaler

Foreldrenes positive svar			
Utsagn	Guttekl.	Jentekl.	Hele undersøk.
1. Jeg/vi er godt informert om hva som kan tas opp på konferansetimen/ utviklingssamtalen om barnet	9 av 10 er enige	9 av 10 er enige	38 av 40 er enige
2. Jeg/vi og kontaktlæreren kommer i hver samtale til enighet om hva hver part skal følge opp i forhold til barnets læring og utvikling	7 av 10 er enige	10 av 10 er enige	33 av 40 er enige
3. Lærerne og skolen følger svært godt opp de avtaler og beslutninger som er fattet i konferansetimene	6 av 10 er enige	9 av 10 er enige	31 av 40 er enige

I både gutteklassen og jenteklassen er ni av ti foreldre informert om hva som kan tas opp i utviklingssamtalen. For hele undersøkelsen var 38 av 40 foreldre informert om dette. Det kan bety at skolen har gjort jobben sin med å informere om hva som kan tas opp på møtene, og det vurderer jeg som et positivt utgangspunkt for partnerskapsideen. I jenteklassen svarte alle foreldre at de kommer til enighet med kontaktlærer om hva hver part skal følge opp i forhold til barnets læring og utvikling. I gutteklassen svarte sju av ti foreldre det samme, og i hele undersøkelsen svarte 33 av 40 foreldre bekreftende på dette. Igjen viser det seg at jenteklassen har fått til et svært godt samarbeidsklima, mens foreldresamarbeidet ikke har vært like vellykket for gutte- elevene. Andelen foreldre som svarte at de kommer til enighet om hva som skal følges opp i forhold til barnet, er likevel ganske stor. I jenteklassen svarte ni av ti foreldre at skolen fulgte opp avtaler og beslutninger som var fattet i konferansetimene. I gutteklassen var tilsvarende tall seks av ni, og for undersøkelsen som helhet svarte 31 av 39 foreldre dette. Dette

kan bety at det gjøres avtaler, men at noen foreldre er misfornøyd med lærerens oppfølging av avtalene. Det er vanskelig å vurdere hva begrunnelsene kan være. Dialog mellom partene kan bidra til å endre dette forholdet.

Samarbeidet mellom foreldre og lærer i et medvirkningsperspektiv

Informasjonsutveksling og dialog

I undersøkelsen min er det kun spurt om hvordan skolen informerer foreldrene, og ikke hvordan foreldrene informerer skolen. Jevnt over er foreldrene i jenteklassen svært fornøyd med informasjonen om skolefaglig framgang, sosial utvikling og barnets undervisningsopplegg på skolen. Foreldrene i gutteklassen er minst fornøyd med informasjonen de får om trivsel og sosial utvikling. I hele undersøkelsen er størsteparten av foreldrene fornøyd med informasjonen. Informasjon fra skole til hjem er det laveste nivå for samarbeid (Jfr. Nordahl, 2007, Overland, 2007). For å få de neste nivåene for samarbeid til å fungere, er skolen og foreldrene avhengig av at det laveste nivået er velfungerende. I min undersøkelse er det en liten gruppe foreldre som ikke er fornøyd med informasjonen. Denne gruppen er det etter min vurdering grunn til å ta på alvor, for disse foreldrene kan få et samarbeidsproblem når samarbeidet skal utvikles til dialog og drøfting.

Medvirkning innebærer at foreldre får innflytelse, og at de medvirker i skolens vanlige pedagogiske praksis. Dette er basert på ideen om likeverdighet og gjensidighet i samarbeidsforholdet. Foreldrene svarte på utsagnsalternativene: Lærerne viser stor interesse for våre synspunkter om barnets utvikling, jeg diskuterer ofte med lærerne om måten det undervises på, jeg har store muligheter for å ha innflytelse på undervisningsopplegget og som foreldre har jeg stor mulighet til å ha innflytelse på regler for atferd på skolen. I forhold til disse utsagnene som dreier seg om dialog og medvirkning, det vil si en type partnerskap, er det et større antall foreldre som ikke er fornøyd. Jenteklassens foreldre svarer annerledes på disse spørsmålene enn det gutteforeldrene gjør. På de tre første utsagnene svarer alle foreldrene i jenteklassen at de er enige, og på det siste er sju av ti foreldre enige i utsagnet. Gutteklassens foreldre er mer uenig i utsagnene, og det må oppfattes som om de ikke medvirker i særlig grad. Samlet sett indikerer svarene til alle i undersøkelsen at ganske mange foreldre har dårlige muligheter for dialog og medvirkning.

Foreldrene oppgir at det gis informasjon om den sosiale og skolefaglige utviklingen til eleven. I prinsippet kan slik informasjon føre til konstruktive dialoger mellom partene på en slik måte at foreldre og elever får nytte av samtalene. Slike prosesser kan gi læring til både foreldre, lærere og elever. Samtalene kan for eksempel bidra til en bedre tilpasset opplæring for enkeltelever. Dialogen og drøftingen ville da ha gitt foreldre mulighet for å støtte opp om elevens skolefaglig og sosiale utvikling. Det er som regel foreldrene som kjenner barna best, og de kan gi informasjon om hvordan de mener eleven lærer best. På denne måten kan de indirekte støtte opp om elevenes læring. Dersom ikke informasjonen fører til dialog mellom partene, er det grunn til å stille spørsmål ved informasjonsrutinene og innholdet i informasjonen.

Det er tidligere i kapitlet beskrevet hvordan lov- og regelverk legger premisser for et godt samarbeid mellom hjem og skole (KD., 2009a,b, KUF., 1998). Min undersøkelse, viser at foreldremedvirkning foregår i mindre utstrekning enn det disse dokumentene foreskriver. I forhold til planverket, skal foreldrene inviteres til å ta del i den pedagogiske og sosiale virksomheten på skolen, og skolen skal hjelpe foreldrene med å oppdra barna. Skal intensjonene oppnås, kreves det mye mer medbestemmelse, deltakelse og medvirkning fra foreldrenes side enn det som kommer fram i min undersøkelse. Det kunne kanskje forventes en større medvirkning i klasser som samtidig deltok i et prosjekt som "Gutter i Finnmark"?

I forhold til utsagnet: Jeg er usikker på hvilke forventninger skolen har til samarbeidet med oss, svarte 26 av 40 foreldre bekreftende. Det viser seg at en stor gruppe foreldre ikke vet hva som kreves av dem i samarbeidssituasjonen. Skolen har ikke klart å fange opp denne gruppen for å fortelle dem hvordan de kan medvirke til at eleven får en god opplæring. Dersom kommunikasjonen mellom foreldre og lærere hadde vært god, ville kanskje alle foreldrene ha svart positivt på dette utsagnet. I tillegg er det overraskende at hele tretten av 40 foreldre ikke tør si fra hva de mener om lærerne og skolen. Dersom foreldre ikke våger å si sin mening, er forutsetningene for dialog er borte. Samarbeidet og kommunikasjonen umuliggjøres ved at foreldrene er engstelige for å snakke om det som opptar dem (Jfr. Habermas, 1997). Her har skolen mange og store utfordringer.

Tidligere er det blitt beskrevet at det viktigste mandatet for samarbeid mellom skole og hjem handler om barnets sosiale og i skolefaglige utvikling. Vurdering av elevenes prestering i skolefag er dermed en av de viktigste innfallsvinklene for samarbeid. I forhold til utsagnet: Jeg får mye veiledning fra skolen om hvordan jeg kan hjelpe og støtte barnet med skolegangen, var det elleve av 40 foreldre som sa at de får en slik støtte og veiledning. Det kan hende at skolen fra tidligere tider ikke har sett det som sin oppgave å veilede foreldre om dette, men elevens sosiale og skolefaglige utvikling kan være en innfallsvinkel til godt samarbeid. Det er nettopp denne kompetansen som er så vesentlig for at foreldrene skal kunne delta i skolen på lik linje med lærerne. Det er om disse forhold dialogen skulle være på sitt beste. I forhold til Epsteins forståelse (2001) av foreldresamarbeid er første punktet at skolen skal hjelpe foreldrene med oppdragelsen. Skolen skal gi kunnskap til foreldrene om barns utvikling og støtte dem gjennom hele skolegangen, men skolen er langt fra å oppfylle en slik modell for foreldresamarbeid. De neste punktene i Epsteins teori handler om kommunikasjon, frivillighet, læring hjemme, medbestemmelse og samarbeid med nærmiljø. Disse premissene blir i noen grad oppfylt, men slett ikke for alle foreldrene. Det ser ut for at gutteklassen er i en kritisk situasjon i forhold til dette. Jenteklassen klarer seg best på denne skolen.

Tas Habermas modell (1997) for herredømmefri kommunikasjon som utgangspunkt, viser min undersøkelse at skolen ikke er i nærheten av å innfri et slikt perspektiv. Det kan hende at kravet til en slik type kommunikasjon er noe urealistisk da det alltid forekommer maktposisjoner i kommunikasjonssituasjoner. Foreldremedvirkning eller brukermedvirkning betyr at bruker skal ha kontrollmuligheter overfor en profesjonell offentlig instans som det skolen er, eller overfor en ekspert som en lærer er. Dette berører maktforholdet mellom brukeren (foreldrene) og den profesjonelle (læreren). Brukermedvirkning forutsetter en fordeling av makt og kontroll mellom partene. I skolen kan brukermedvirkning skje på flere måter. Det perspektivet som knytter seg til begrepet empowerment (Askheim, 2007), er den rett brukeren har til å formulere sine egne problemer og bestemme hvilken hjelp han selv trenger. Partnerskap og empowerment bygger på et subjekt - subjekt forhold. Det betyr at det viktigste i et samarbeidsforhold blir dialogen mellom to parter som forstår og har tillit til hverandre. En kan frigjøre ressurser hos begge parter ved at skolen begynne å oppfatte foreldre som partnere med felles mål.

I følge Moore og Lasky (1999) innebærer partnerskap at partene diskuterer seg fram til felles løsninger på forhold som dukker opp. Dette betyr at de må gå i dialog, drøfte og kommunisere meninger. Dette har betydning for beslutningsprosessen og maktforholdet dem imellom. Min undersøkelse viser at flere viktige forutsetninger for partnerskap ikke er tilstede. Det kan diskuteres hvor realistisk det er at skolen og foreldrene skal kunne gjennomføre målsettingen lov og læreplan pålegger dem. Spørsmålet er også om partnerskap er mulig i norsk skole. Medvirkning, dialog og samvirke krever krefter og tid. Dette kan være mangelvare både hos foreldre og lærere. Intensjoner og mål er på idealplanet. Det blir noe helt annet å handle for å oppfylle ideene.

Foreldrenes kjennskap til skolens grunnlagsdokumenter og mandat

Dersom foreldrene skal kunne være til hjelp og støtte for barnet, er det nødvendig at de vet og har kjennskap til hva de skal legge vekt på, og hvordan de skal gjøre dette. Det kan være viktig for dialogen mellom partene at både lærere og foreldre vet hva som regulerer forholdet mellom dem. Når det gjelder forventninger og krav i læreplanen, må foreldrene ha konkrete kunnskaper slik at de ikke føler seg utenfor. Dersom de ikke har denne kunnskapen, blir det vanskelig å følge med på og videre vurdere skolens handlinger. Dette ser vi gjennom svarene jeg har fått på spørsmålet der foreldrene tar stilling til om de har kjennskap til lovverk og læreplanene i skolen. I gutteklassen er det bare halvparten av foreldrene som hadde denne kunnskapen, og i gruppen som helhet hadde 32 av 40 foreldre en slik kunnskap. Foreldrene i hele undersøkelsen svarte at de hadde ganske bra kunnskap om lovverket og læreplanen. En del foreldre har ikke denne kunnskapen, og det er etter min vurdering disse foreldrene skolen må komme i dialog med. Når det gjelder spørsmålet om foreldrene kjenner til innholdet i lærebøkene elevene bruker, oppfatter jeg at dette indirekte forteller om foreldrene hjelper barna med lekser. I forhold til dette utsagnet svarte omtrent 1/3 av alle foreldre at kjenner til innholdet i lærerbøker. Det er kanskje slik at de som ikke har en denne kunnskapen, heller ikke hjelper til med lekser? Det er i alle fall slik at de som ikke har kunnskap om innholdet i lærebøkene, kan komme til å bli dårlige samarbeidspartnere.

Som beskrevet tidligere er utviklingssamtalen en av hjørnesteinene i foreldresamarbeidet. Læreren er pålagt å innkalle til samtale minst to ganger i året. Dersom kontakten mellom hjem og skole ikke er god på øvrige punkter, er det viktig at foreldrene forstår hva som kan diskuteres i

utviklingssamtaler. Foreldrene gir uttrykk for at de er klar over hva de kan diskutere med lærer. De fleste kommer dessuten til enighet med lærer om hva de selv eller lærer skal følge opp i forhold til elevens læring og utvikling, men det noen foreldre som ikke synes at lærerne følger opp det de er blitt enige om. Hva dette kan bero på, er vanskelig å si. Det kan hende at foreldrene mener de ikke får den informasjon som de er blitt enige om at de skulle få om elevens atferd på skolen, lekselesing eller elevens arbeidsinnsats på skolen. En mulig fortolkning kan være at lærerne kvier seg å diskutere negativt ladede forhold med foreldrene.

Oppsummerende kommentarer

Generelt viser min undersøkelse at skolen gir god informasjon til foreldrene, men foreldrene i jenteklassen er mer fornøyd med informasjonen enn det foreldrene i gutteklassen er. De fleste foreldre er godt fornøyd med informasjonen de får om barnets skolefaglige prestasjoner og er noe mindre fornøyd med informasjonen om barnets trivsel og sosiale utvikling. Foreldrene er lite fornøyd med skolens dialog med hjemmet. I jenteklassen blir foreldrene tatt med på drøftinger, og de gir uttrykk for en større tillit til skolen enn det som vises av foreldrene i gutteklassen. Kunnskapsløftet forutsetter en nær dialog mellom skole og hjem. Skal skolen få til denne nære dialogen, må det skapes en kultur der foreldre kan innta en partnerrolle. Dette synes å være en mulig løsning i en skole som skal stimulere til læring, til bevissthet og refleksjon over læringsstrategier og til nettverksbygging og teamarbeid. Å endre foreldrenes posisjon fra informasjonsmottaker til partner, kan komme til å bli en vanskelig prosess. Det vil blant annet kreve at foreldre og lærere begynner å se på hverandre som en del av samme team. Skal dette kunne skje, må skoleledere og lærere dyktiggjøre foreldre til å ta mer ansvar for elevenes opplæring, nettopp fordi det er skolen som i følge lovverket skal ta initiativ til samarbeid. Foreldrenes positive interesser for skolen er avgjørende for elevenes tilfredshet, motivasjon, utvikling og læringsutbytte.

Litteratur

- Askheim, O.P. (2007). Empowerment- ulike tilnæringer. I: Askheim, O. P. og Starrin B. (2007). *Empowerment. I teori og praksis*. Oslo: Gyldendahl akademisk.
- BLD. (2009). *Lov om barn og foreldre (Barneloven)*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Epstein, J. (2001): *School, family and community partnerships. Preparing educators and improving schools*. Colorado: Westview Press.
- FN. (1948). Verdens erklæring om menneskerettigheter.
http://www.skoletorget.no/abb/samf/frrev/mskrett_fn.html Lastet ned 14. oktober 2008.
- Habermas, J. (1997). *Teorien om den kommunikative handlen*. Aalborg: Universitetsforlag.
- KD. (2009 a). *Forskrift til opplæringsloven*. Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet. Kunnskapsdepartementet (2009). Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- KD. (2009 b). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa. (Opplæringsloven)*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- KUF. (1998). *Stortingsmelding nr. 14 (1997-98) Om foreldremedverknad i grunnskolen*. Oslo: Kirke, utdannings- og forskningsdepartementet.
- KUF. (1995). *NOU 1995: 12, Opplæring i et flerkulturelt Norge*. Oslo: Kirke, utdannings- og forskningsdepartementet.
- Nordahl, T. (2000). *Samarbeid mellom hjem og skole- en kartleggingsundersøkelse*. Rapport 8/00. Oslo: Nova.
- Nordahl, T. (2002). *Det vanskelige samarbeidet. Evaluering av et utviklingsprosjekt om samarbeid mellom hjem og skole*. Rapport 13/02. Oslo: Nova.
- Nordahl, T. (2007). *Hjem og skole. Hvordan skape et bedre samarbeid?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Overland, T. (2007). *Skolen og de utfordrene elevene. Om forebygging og reduksjon av problematferd*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rønbeck, A. E. (2003). *Tverretatlig samhandling i spesialundervisningen. Oppfyller det spesialpedagogiske arbeidet kravene som stilles i offentlige dokumenter?* Doktoravhandling. Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø.

Rønbeck A. E. (2007). Tverrfaglig samarbeid i og utenfor ansvarsgrupper. *Spesialpedagogikk*, 2:2007.

Rønbeck A. E. (2008). Samarbeid mellom hjem og skole: en undersøkelse basert på foreldrevurderinger. *HIF- rapport 2008:2*. Alta: Høgskolen i finnmark.

Utdanningsdirektoratet (Udir.) (2009 a). *Den generelle delen av læreplanen*.
http://www.udir.no/templates/udir/TM_Artikkel.aspx?id=533 Lastet ned 12. mars 2009.

Utdanningsdirektoratet (Udir.) (2009 b). *Kunnskapsløftet- fag og læreplaner*.
http://www.utdanningsdirektoratet.no/templates/udir/TM_UtdProgrFag.aspx?id=2103.
Lastet ned 12. mars 2009.

Questback nettide: <http://questback.com/>